

Ο Κοραΐς κ' η ελληνική επανάσταση

Μετάφραση του συνεργάτη μας
κ. ΦΡΙΞΟΥ Σ. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι άρθρο του Richard Clogg, καθηγητή της Νέας Ελληνικής Ιστορίας στο Βασιλικό Κολλέγιο του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, στο περιοδικό «History Today», κατά μετάφραση του συνεργάτη μας ΦΡΙΞΟΥ Σ. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗ.

A

Το 1983 είδε την 150η επέτειο από το θάνατο του Αδαμάντιου Κοραή, του Έλληνα από τη Σμύρνη, ο οποίος από την αυτοεπιβεθλημένη εξορία του στη Γαλλία, έμελλε να ηγηθεί της πολιτιστικής αναγέννησης η οποία σημειώθηκε στις ελληνικές χώρες κατά τις δεκαετίες που προηγήθηκαν της κήρυξης της Ελληνικής Επανάστασης το 1821. Κλασικιστικής μεγάλης ολκής και βαθιά εμποτισμένος με το πνεύμα του Γαλλικού Διαφωτισμού, ο Κοραΐς εγκαταστάθηκε στο Παρίσι το 1788. Από εκεί ως το θάνατο του το 1833, μοχθούσε υπέρμετρα κι ακατάπαυστα, αν και μ' αμφίβολα αποτελέσματα, για ν' ανυψώσει το μορφωτικό και πνευματικό επίπεδο των συμπατριωτών του κάτω από τον Οθωμανικό ζυγό. Πιστεύοντας ότι η παιδεία είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για την πολιτική απελευθέρωση, ζητούσε πάνω απ' όλα να χαράξει βαθιά στη σκέψη των Ελλήνων συναίσθηση του παρελθόντος και επίγνωση του ότι οι νεώτεροι Έλληνες ήσαν κληρονόμοι μιας πνευματικής κληρονομιάς, η οποία τύγχανε σεβασμού από ολόκληρο τον πολιτισμένο κόσμο.

Ο Κοραΐς γεννήθηκε στη Σμύρνη το 1748, γιος μεταξέμπορου από τη Χίο. Ο πατέρας του δεν ήταν πολύ μορφωμένος, η μητέρα του όμως είχε τύχει κάποιας μόρφωσης. Ένας από τους θείους του έγινε Μητροπολίτης Βελιγραδίου, ενώ ο παππούς του, Αδαμάντιος Ρύσος, ήταν ένας από τους πιο μορφωμένους Έλληνες των καιρών του κι ο συγγραφέας μιας δριμείας επίθεσης εναντίον των λαθών του καθολικισμού. Ο παππούς πέθανε πριν γεννηθεί ο Κοραΐς, αφήνοντας τη βιβλιοθήκη του σ' οποιοδήποτε από τους εγγονούς του θ'

αποφοιτούσε πρώτος από το σχολείο. Η επιβράβευση πήγε στον Κοραΐ, ο οποίος επιδίωξε να συμπληρώσει «την άθλια μόρφωση, συνουδευόμενη από αρκετό ξύλο», της οποίας έτυχε στα ελληνικά σχολεία της Σμύρνης, ανταλλάσσοντας μαθήματα νεοελληνικών με μαθήματα λατινικών από τον Μπέρνχαρντ Κέουν, τον εφημέριο της μεγάλης ολλανδικής παροικίας στην πόλη. Ήταν ο Κέουν ο οποίος πρώτος άνοιξε τα μάτια του Κοραΐ στον ανεξάντλητο πλούτο των δυτικών κλασικών μελετών, επιτρέποντας του να χρησιμοποιεί τη μεγάλη του βιβλιοθήκη.

Παράλληλα ο Κοραΐς απόκτησε καλή γνώση της γαλλικής και της ιταλικής, μαζί με λίγα αγγλικά και λίγα εβραϊκά. Πεθυμούσε επίσης να μάθει αραβικά, αλλά αυτό, μας λέγει, δεν ήταν δυνατό επειδή θ' απαιτούσε Τούρκο δάσκαλο, και για εκείνον το άκουσμα και μόνο του ονόματος Τούρκος, ήταν αρκετό για να του προκαλέσει ανεξέλεγκτους σπασμούς. Αν και δεν υπάρχει μαρτυρία ότι υπέστη ποτέ σκληρή μεταχείριση από τους Τούρκους, από την αρχή ένωσε βαθύ μίσος για τους Οθωμανούς κυριάρχους και στο λεξιλόγιο του «Τούρκος» και «άγριο θηρίο» κατάντησαν συνώνυμα. Έτσι χάρηκε υπερβολικά όταν ο πατέρας του συμφώνησε να τον στείλει στην Ολλανδία για ν' αποκτήσει γνώσεις περί εμπορίου.

Στη σύντομη αυτοβιογραφία του, ο Κοραΐς δεν είναι πολύ αποκαλυπτικός για τα εφτά χρόνια που πέρασε στο Άμστερνταμ. Είμαστε όμως τυχεροί που ο Σταμάτης Πέτρου, κατώτερος υπάλληλος στην ίδια εμπορική εταιρεία, μας άφησε λεπτομερή περιγραφή της πρώτης επαφής του Κοραΐ με τον ευρωπαϊκό πολιτισμό σε μια σειρά επιστολών στον κοινό τους εργοδότη στη Σμύρνη. Ο Πέτρου μιλούσε τον Κοραΐ (τα αισθήματα ήσαν αμοιβαία) κι η περιγραφή του πρέπει να γίνει δεκτή με μερικές επιφυλάξεις. Μας προσφέρει ωστόσο μια ζωντανή περιγραφή των σταδίων της αλλαγής στο πνεύμα του Κοραΐ, όταν αυτός απόβαλε το παραδοσιακό, ορθόδοξο, νεοβυζαντινό τρόπο ζωής της κοινότητας της Σμύρνης, όπου γεν-